

„Ze waren onder ons” monument

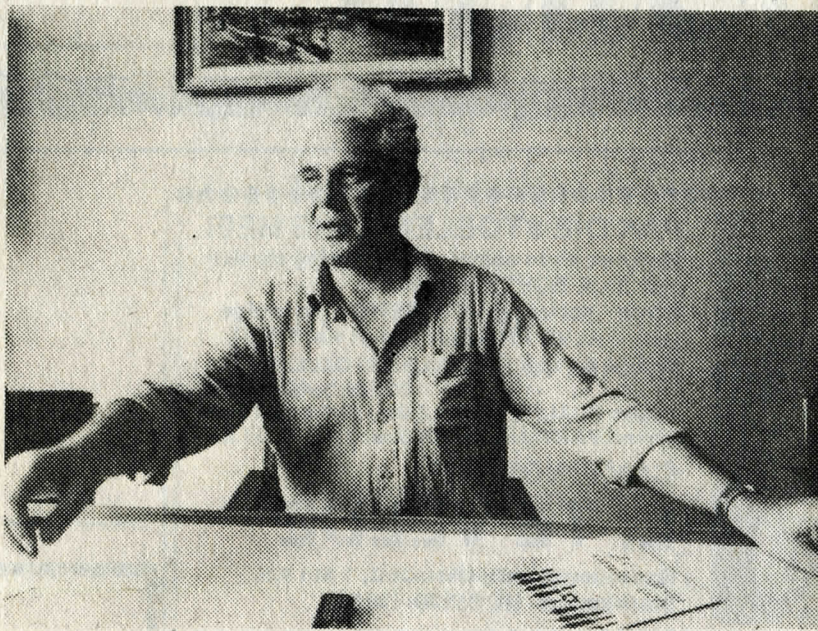
20 augustus
Winschoter Courant

Prachtig boek over 300 jaar Joodse geschiedenis in Delfzijl

„Ik heb met dit boek een monument willen oprichten voor de Joodse gemeenschap, die in 1942 vanuit Delfzijl werd afgevoerd naar de gaskamers.” Zo leidt de Delfzijlster geschiedenisleraar Jaap Bottema zijn boek „Ze waren onder ons” in op de persconferentie. Het boek met als ondertiteling „300 jaar Joden in Delfzijl” zal begin november op beperkte schaal verkrijgbaar zijn. De intekening begint deze week.

Na een periode van ruim drie jaar onderzoek en gesprekken met getuigen heeft Bottema een boek geschreven, dat een gedetailleerde weergave is van de geschiedenis van het Jodendom in de Eemmond, en met name in Delfzijl tot het brute einde in de oorlog. De auteur is aan het werk begonnen, omdat hij als geschiedenisleraar heeft ervaren, dat de Delfzijlster jongeren eigenlijk niets weten van de geschiedenis van het Jodendom. Ze hebben leren omgaan met getallen, die hun begrip ver te boven gaan.

In het voorwoord schrijft Bottema: „Vraagt men deze generatie jongeren of ze soms iets weten van de Delfzijlse Joden, dan kijken vreemde ogen je aan. Vrijwel niemand van hen draagt kennis van het vooroorlogse Delfzijlse Jodendom. Niemand beseft, dat wan-

De schrijver van het boek, geschiedenisleraar Jaap Bottema.

Dat Bottema het niet heeft gelaten bij een beschrijving van het Jodendom tijdens de oorlogsjaren alleen, is een verdienste. In een nauwkeurig verslag laat hij in zijn boek zien, wat het is om ‚Jood’ te zijn door de tijden heen. Door middel van feiten en anecdoten is Bottema erin geslaagd om een beeld te geven van een stuk geschiedenis waarin de mensen centraal staan.

te laten komen. Zo komt bij lezing de vraag op in hoeverre de Delfzijlster bevolking iets in het werk heeft gesteld om bijvoorbeeld de Joden te helpen bij onderduiken.

Bottema onthoudt zich van interpretaties van de gegevens, die hij zelf aandraagt, enerzijds omdat hij geen historische analyse wil geven. Anderzijds is het ook denkbaar, dat de geschiedenisleraar, die midden in de Delfzijlster

eeuwen heen volgt Bottema heel nauwgezet de plaats van het Jodendom in de Havenstad.

Als de oorlog uitbreekt, is de Joodse gemeenschap een niet meer weg te denken onderdeel geworden van de Delfzijlster samenleving. In de handel en nijverheid nemen de Joden een belangrijke plaats in. Er is sprake van integratie en ook vriendschap. Delfzijl die gewend was aan ‚vreemden’ vanwege de haven, had blijkbaar geen moeite om de Joden op te nemen.

Op woensdag 11 maart 1942 moesten de Joden van Delfzijl zich verzamelen op het station. Zo’n 130 in getal. Enkelen van hen waren ondergedoken. Zeven van hen hebben deze reis overleefd. De anderen kwamen om in de gaskamers. Zeer indringend omschrijft Bottema de wijze waarop de Delfzijlsters afscheid namen van hun Joodse vrienden. Niet alle Delfzijlsters, want „aan velen is de „Exodus” der Joden ongemerkt voorbij gegaan. Zij hadden binnen de samenleving waarschijnlijk geen of nauwelijks contacten met hen. Maar er waren ook vriendschappen, soms zelfs diepgeworteld, waarvan die dinsdagavond (avond voor de deportatie) een stille getuige was.”

Het boek „Ze waren onder ons” van Jaap Bottema is tot stand ge-

In het voorwoord schrijft Bottema: „Vraagt men deze generatie jongeren of ze soms iets weten van de Delfzijlse Joden, dan kijken vreemde ogen je aan. Vrijwel niemand van hen draagt kennis van het vooroorlogse Delfzijlse Jodendom. Niemand beseft, dat wanneer deze kleine Joodse gemeenten er niet zouden zijn geweest, er per definitie nooit sprake zou zijn geweest van een „Auschwitz” of een „Treblinka”. Bottema geeft daar de jongeren niet de schuld van. Maar hij constateert, dat er niets in Delfzijl doet herinneren aan de Joodse gemeenschap. Vandaar zijn ‚monument’.

alleen, is een verdienste. In een nauwkeurig verslag laat hij in zijn boek zien, wat het is om ‚Jood’ te zijn door de tijden heen. Door middel van feiten en anecdotes is Bottema erin geslaagd om een beeld te geven van een stuk geschiedenis waarin de mensen centraal staan.

Rabbijn Soetendorp, die de inleiding bij het 200 bladzijden tellende boek heeft geschreven spreekt van een „nauwgezette en liefdevolle geschiedschrijving.” Hooguit kan de auteur worden aangemerkt, dat hij misschien een teveel aan gegevens produceert zonder de lezer daarbij met zijn eigen visie tot bepaalde conclusies

heeft gesteld om bijvoorbeeld de Joden te helpen bij onderduiken.

Bottema onthoudt zich van interpretaties van de gegevens, die hij zelf aandraagt, enerzijds omdat hij geen historische analyse wil geven. Anderzijds is het ook denkbaar, dat de geschiedenisleraar, die midden in de Delfzijlster gemeenschap staat, het interpreteren van de feiten liever aan de lezer zelf over laat.

Het boek „Ze waren onder ons”, dat rijk met foto’s van Joodse families is geïllustreerd, begint in 1655 toen een jonge Jood en een jonge Jodin elkaar het ja-woord gaven in het fort Delfzijl. „Een grote zorg voor de gereformeerde herders”, zo signaleert de schrijver uit oude geschriften. Vanaf die tijd heeft de Joodse gemeenschap wortel geschoten in Appingedam, Farmsum en Delfzijl. En door de

hen. Maar er waren ook vriendschappen, soms zelfs diepgeworteld, waarvan die dinsdagavond (avond voor de deportatie) een stille getuige was.”

Het boek „Ze waren onder ons” van Jaap Bottema is tot stand gekomen met (financiële) steun van de gemeente Delfzijl. Het wordt verkocht zonder winsttoegmerk voor de prijs van f 32,50. Voorintekening is mogelijk door overmaking van het bedrag pluseventuele verzendkosten (f 5,-) op rekeningnummer 900735007 t.n.v. J. Bottema, „Ze waren onder ons” van de Bondsspaarbank te Delfzijl.

HENK VAN DEN BOOM

Een foto van een Joodse familie uit eind twintiger jaren. Salientje Cohen met haar moeder Fia van der Klei en echtgenoot Louis Raske.